

Nr 199.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal; given Stockholms slott den 19 mars 1924.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över handelsärenden och över utrikesdepartementsärenden för den 15 mars 1924 samt över handelsärenden för denna dag ävensom med överlämnande av ett den 15 samma mars, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal, som bildar ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kan äga rum, vill Kungl. Maj:t härmed äska riksdagens godkännande av berörda avtal.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Nils Wohlin.

*(Autentisk text.)**(Svensk översättning.)*

Commercial Agreement between Sweden and the Union of the Socialist Soviet Republics.

Handelsavtal mellan Sverige och De Socialistiska Sovjetrepublikernas Union.

The Royal Swedish Government and the Government of the Union of the Socialist Soviet Republics — herein-after referred to as the Union Government — being both desirous to safeguard and develop the commercial relations between their countries, have decided to enter into the following Commercial Agreement.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union — i det följande kallad Unionens regering — vilka båda äro besjälade av önskan att vidmakthålla och utveckla de kommersiella förbindelserna mellan sina länder, hava beslutat att träffa följande handelsavtal.

Article I.

Artikel I.

Both parties agree by every means to facilitate trade between the two countries. Such trade shall be carried on in conformity with the legislation in force in each country. Trade between the two countries shall not be subjected to other restrictions or other or higher duties than those imposed on the trade with any other country.

Båda parterna överenskomma att på allt sätt underlätta handeln mellan de två länderna. Denna handel skall äga rum i överensstämmelse med i vardera landet gällande lagstiftning. Handeln mellan de två länderna skall icke vara underkastad andra restriktioner eller andra eller högre avgifter än dem, som gälla för handeln med vilket som helst annat land.

Article II.

Artikel II.

1. For the purpose of furthering the commercial relations between the two countries, each party undertakes, subject to the existing regulations regarding the admission of foreigners in the respective country, to grant admittance to its territory to nationals of the other party for com-

1. För att befärma de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att, i enlighet med i respektive land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprocitet, bevilja tillträde till sitt område

mercial and industrial activities and for other justifiable purposes under observance of full reciprocity.

2. Nationals and corporations (juridical persons) of the one party who have been admitted to the territory of the other for the purpose of carrying on trade etc. shall be entitled to enter into any sort of commercial, credit and financial transactions in connection with trade under this Agreement and in accordance with the laws of the country. They shall enjoy the same protection to person and property as is or may be granted to nationals or corporations of any other country.

Furthermore, they shall enjoy all rights, privileges and facilities that are or may be granted to nationals or corporations of any other country, including the right to compete for concessions etc., the right to import, in accordance with this Agreement and the legislation in force, property intended for their personal use and to reexport goods still remaining on storage at customhouses.

They shall not be subjected to any other or higher taxes, duties or imposts whatsoever than those imposed on nationals or corporations of any other country.

3. Nationals and corporations of each party shall have the right, subject to observance of the legislation in force, to appear before the courts as plaintiff or defendant and to apply to the authorities of the other party.

för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet ävensom för andra berättigade ändamål.

2. Medborgare och sammanslutningar (juridiska personer), tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område för att därstädes bedriva handel etc., skola äga rätt att ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur i samband med handel enligt detta avtal och i överensstämmelse med landets lagar. De skola åtnjuta samma skydd till person och egendom som medborgare eller sammanslutningar från varje annat land.

De skola vidare komma i åtnjutande av alla rättigheter, förmåner och lättnader, som tillerkänts eller kunna komma att tillerkännas medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land, däri inbegripen rätten att konkurrera om koncessioner o. d., rätten att, i överensstämmelse med detta avtal och gällande lagstiftning, införa egendom, avsedd för personligt bruk, och rätten att återutföra varor, som ännu befinna sig i tullens förvar.

De skola icke vara underkastade andra eller högre skatter, avgifter eller pålagor av något slag än dem, som gälla för medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land.

3. Medborgare och sammanslutningar från vardera landet skola hava rätt, under iakttagande av gällande lagstiftning, att uppträda såsom kärke eller svarande inför det andra landets domstolar och att hänvända sig till dess myndigheter.

4. Nationals of each party shall be exempt by the other party from all compulsory service whatsoever, whether civil, naval, military or other and from any contributions, whether pecuniary or in kind, imposed as an equivalent for such service.

5. Funds, goods, ships, movable or immovable property, belonging to the nationals or corporations of the one country, lawfully imported into or acquired in the other country, shall not be subjected therein — on the part of the Government or of any local authority — either to confiscation or to requisition, without full compensation and otherwise than in accordance with the laws of the country, these laws being, as far as concerns the Union, articles 69 and 70 of the Civil Code (published in the *Isvestia VZIK* nr 256—1922) and the Annexes thereto now in force.

6. The Swedish and the Union Governments shall not refuse transit visas to the nationals of the other party, going via Sweden or the Union to other countries, subject to the existing regulations regarding the transit of foreigners.

Article III.

Disputes originating from contracts concluded between one country or its nationals and corporations and the other country or its nationals and corporations shall, according to the principles of international law, be brought before the proper court of either country

4. Medborgare från det ena landet skola inom det andra landet vara fritagna från all slags tvångstjänst, vare sig civil, militär, till sjöss eller av annan art, ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura.

5. Penningmedel, varor, fartyg, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan full ersättning och annorledes än i överensstämmelse med landets lagar, vilka, vad Unionen angår, skola utgöras av artiklarna 69 och 70 i civillagen (offentliggjorda i *Isvestia VZIK* nr 256—1922) och de bihang härtill, som för närvarande äro i kraft.

6. Svenska regeringen respektive Unionens regering skall icke vägra visum för genomresa för medborgare, tillhörande den andra parten, vilka genom Sverige eller Unionens område begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlänningsars genomresa är eller kan bliva stadgat.

Artikel III.

Twister, uppkomna på grund av kontrakt mellan det ena landet eller dess medborgare och sammanslutningar och det andra landet eller dess medborgare och sammanslutningar, skola, med iakttagande av den internationella rättens principer, underställas behörig domstol i ettdera lan-

unless otherwise decided by the contents of the deed or by special agreement.

Article IV.

1. Swedish merchant ships and those of the Union as well as the cargoes of such ships shall in the ports of the Union and Sweden respectively receive in all respects the same treatment, facilities, privileges and protection, as are accorded to the merchant ships of any other country and their cargoes. This stipulation refers to all the facilities in respect of coal and water, berthing, dry docks, cranes, ware-houses, repairs and pilotage and generally all services, appliances and premises connected with merchant navigation. The right of cabotage is however excepted.

The treatment, protection and privileges accorded to masters, crews and passengers of such ships shall be in no respect inferior to those accorded to the nationals of any other country.

2. Duties of any kind and nomination levied in the ports of one party on ships belonging to the other party or its nationals or on the cargoes of such ships shall not exceed the corresponding duties levied on the ships of any other country or their cargoes.

3. Certificates of registry and other documents of the same kind, issued by the competent authorities

det, såvida icke genom innehållet i kontraktet eller särskild överenskommelse gives anvisning på annat förfarande.

Artikel IV.

1. Svenska handelsfartyg och handelsfartyg från Unionen såväl som sådana fartygs last skola i Unionens respektive Sveriges hamnar i alla avseenden åtnjuta samma behandling, lättnader, förmåner och skydd som fartyg från varje annat land och deras last. Denna bestämmelse har avseende på alla lättnader i fråga om kol och vatten, kaj- och ankarplats, torrdockor, kranar, varumagasin, reparationer och lotsning och över huvud alla tjänster, hjälpmedel och lokaler, vilka stå i samband med sjöfarten. Rätten till kustfart är dock undantagen.

Den behandling, det skydd och de förmåner, som tillerkännas befäl, besättning och passagerare på sådana fartyg, skola i intet avseende vara mindre gynnsamma än den behandling, det skydd och de förmåner, som tillerkännas medborgare från vilket som helst annat land.

2. Avgifter av varje slag och benämning, vilka i det ena landets hamnar påläggas fartyg, tillhörande den andra parten eller dess medborgare, eller sådana fartygs last, skola icke överstiga de motsvarande avgifter, som påläggas fartyg från vilket som helst annat land eller deras last.

3. Registreringscertifikat och andra handlingar av liknande slag, vilka utfärdats av det ena landets

of the one country, shall be regarded by the authorities of the other country as proving the nationality of ships.

Bills of measurement, issued by the one party, shall be recognized by the other party in accordance with a special agreement between the two countries, which shall be concluded as soon as possible.

Pending the conclusion of such agreement, both parties undertake to recognize, as long as the present Agreement is in force, the continued validity of the declaration between Sweden and Russia of 27th (14th) June 1907 regarding mutual recognition of bills of measurement.

Article V.

Free transit of goods from and to the other country will be permitted according to the existing regulations in the respective countries and under the observance of full reciprocity. Nothing in this stipulation shall, however, entitle either party to claim the benefit of special transit agreements made by the other party with any third country.

Article VI.

Each party undertakes when requested to assist to the best of its ability the Official Representatives of the other party in finding premises necessary for living and carrying on their work.

Article VII.

Both parties agree to renew, immediately after the entering into

behöriga myndigheter, skola av det andra landets myndigheter erkännas såsom bevis angående fartygs nationalitet.

Mätbrev, som utfärdats av den ena parten, skall erkännas såsom giltigt av den andra parten i enlighet med särskilt avtal mellan de två länderna, vilket skall slutas snarast möjligt.

I avvaktan på avslutandet av ett sådant avtal förplikta sig båda parterna att, så länge detta handelsavtal är i kraft, erkänna den fortsatta giltigheten av deklarationen mellan Sverige och Ryssland den 27 (14) juni 1907 angående ömsesidigt erkännande av mätbrev.

Artikel V.

Fri transitering av varor från och till det andra landet skall vara tillåten i överensstämmelse med gällande bestämmelser i respektive land och under iakttagande av full reciprocitet. Ingendera parten skall dock på grund av denna bestämmelse kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av sådana speciella transiteringsförmåner, vilka av den andra parten medgivits något tredje land.

Artikel VI.

Vardera parten förpliktar sig att på begäran efter bästa förmåga bistå den andra partens officiella representanter med anskaffande av nödiga bostads- och arbetslokaler.

Artikel VII.

Båda parterna överenskomma att omedelbart efter detta avtals

force of this Agreement, regular postal and telegraphic service between the two countries in conformity with conditions that may be agreed upon between the post and telegraph administrations of the two countries.

Article VIII.

No claim may be made in view of the stipulations in this Agreement on any privilege that the Swedish Government have accorded or may accord to Denmark or Norway, or both these countries, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

Equally no claim may be made on any privilege that the Union Government have accorded or may accord to the States bordering on the Union in Asia, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

Moreover, neither party may make any claim (in virtue of the articles I, II sec. 2, para. 2 and IV sec. 2 of this Agreement) to rights, privileges or facilities that the other party has accorded or may accord exclusively to countries which have recognized the Union Government *de jure* before February 15, 1924.

Article IX.

If either of the parties should wish to terminate the present Agreement, such party should give six months' notice thereof. In the event of this Agreement being terminated

ikraftträdande — återupptaga regelbundna post- och telegrafförbindelser mellan de båda länderna i överensstämmelse med de villkor, som kunna bliva fastställda genom överenskommelse mellan de båda ländernas post- och telegrafförvaltningar.

Artikel VIII.

Från rysk sida skall icke på grund av bestämmelserna i detta avtal anspråk kunna göras på förmån, som svenska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva Danmark eller Norge eller båda dessa länder, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som Unionens regering medgivit eller kan komma att medgiva de stater, som gränsa till Unionens område i Asien, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Slutligen skall ingendera parten kunna (med stöd av artiklarna I, II mom. 2, andra stycket och IV mom. 2) göra anspråk på rättigheter, förmåner eller lättnader, som den andra parten medgivit eller kan komma att medgiva uteslutande de länder, vilka erkänt Unionens regering *de jure* före den 15 februari 1924.

Artikel IX.

Om endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske sex månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på

either by notice or mutual agreement, the nationals from the one country shall be allowed to remain in the country where they have been residing during a period necessary for the complete winding up of commercial transactions and for the disposal or export of goods belonging to nationals and corporations of their country and which have been imported or acquired according to this Agreement.

The period thus being allowed for the winding up of affairs may, however, not exceed six months after the termination of the Agreement.

Article X.

The present Agreement shall be ratified by His Majesty the King of Sweden, subject to the consent of the Riksdag, and by the Union Central Executive Committee.

The ratifications of the Agreement shall be exchanged at Stockholm, within 8 weeks from the day of the signature, and the Agreement shall enter into force on the day of the exchange of ratifications.

Done in duplicate at Stockholm,
March 15th, 1924.

Eliel Löfgren.

(L. S.)

Val. Ossinsky.

(L. S.)

grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola medborgare från vardera landet äga kvarstanna i det land, där de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av sådana varor, som tillhöra medborgare eller sammanslutningar från deras eget land och som införts eller förvärvats i enlighet med detta avtal.

Denna frist för affärers avvecklande må dock icke överstiga sex månader, räknat från avtalets upphörande.

Artikel X.

Detta avtal skall ratificeras av Hans Maj:st Konungen av Sverige, under förutsättning av riksdagens bifall, och av Unionens centrala exekutiva kommitté.

Ratifikationshandlingarna till avtalet skola utväxlas i Stockholm inom åtta veckor från dagen för undertecknandet, och avtalet skall träda i kraft den dag, ratifikationshandlingarna utväxlas.

Upprättat i tvenne exemplar i
Stockholm den 15 mars 1924.

Eliel Löfgren.

(L. S.)

Val. Ossinsky.

(L. S.)

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Wohlin:

I början av år 1920 utsände den ryska sovjetregeringen folkkommissarien Krassin för att i utlandet söka träffa avtal angående återupptagande av de avbrutna handelsförbindelserna mellan Ryssland och övriga länder. Det första avtal av detta slag, som herr Krassin lyckades få till stånd, ingicks med Sverige i maj 1920. Avtalet slöts icke direkt mellan regeringarna utan mellan de ryska kooperativa föreningarnas centralorgan Centrosojus och Sveriges allmänna exportförening och hade sålunda icke karaktären av ett officiellt handelsavtal. Regeringarna medverkade emellertid till avtalets ingående.

Enligt avtalet skulle vardera parten äga att till det andra landet utsända en handelsdelegation, bestående av högst 15 medlemmar, vilka skulle åtnjuta för handelsverksamheten erforderlig post- och telegraffrihet. I ett antal paragrafer fastställdes därefter de övriga villkor, varunder dessa delegationer skulle få utöva sin verksamhet och handeln mellan de två länderna äga rum. Från svensk sida framhölls uttryckligen, att avtalet i intet avseende finge anses prejudicera regeringens förhållande till ryska rådsregeringen, liksom icke heller svenska statens eller svenska undersåtars fordringar eller skadeståndsanspråk å Ryssland.

Våren 1921 följdes detta avtal av överenskommelser mellan sovjetregeringen samt England och Tyskland, vilka överenskommelser voro byggda efter mönster av det svenska avtalet, men skilde sig därifrån bland annat i det hänseendet, att de voro slutna direkt av vederbörande regeringar. Härigenom hade sovjetregeringen uppnått ett erkännande de facto av England och Tyskland och sökte nu vinna detsamma även i andra länder, däribland Sverige. I sådant syfte hemställde sovjetregeringen under sommaren 1921 genom chefen för ryska handelsdelegationen i Stockholm hos svenska regeringen, att förhandlingar om ett officiellt avtal måtte upptagas, och förklarade, att

ett sådant avtal numera från rysk sida betraktades som en förutsättning för de kommersiella förbindelsernas fortbestånd. Sovjetregeringen hade nämligen för avsikt att koncentrera sina beställningar i utlandet på sådana länder, med vilka officiella avtal slutits, varvid man helst såge, att avtalen ginge ut på ett erkännande de jure av sovjetregeringen. Dessutom anförde man från rysk sida ännu ett skäl, varför man önskade med Sverige upptaga förhandlingar om ett nytt avtal. För att sovjetregeringen skulle kunna i större utsträckning verkställa inköp av varor i Sverige vore det nödvändigt, att den erhöle kredit i någon form. Enskilda svenska firmor kunde emellertid icke lämna kredit i erforderlig omfattning, och man hoppades därför, att svenska staten skulle finna möjlighet härtill. Avtalsförhandlingarna borde sålunda taga sikte på en uppgörelse också i detta avseende.

Å svensk sida förklarade man sig villig att upptaga förhandlingar om ett officiellt handelsavtal. De viktigaste svenska önskemålen i avseende å Ryssland voro vid denna tid dels att erhålla garanti för att sovjetregeringen skulle lämna ersättning för de förluster, som svenska staten och enskilda svenska medborgare lidit till följd av den ryska revolutionen, dels att de beställningar på varor, som man beräknade, att sovjetregeringen skulle göra i utlandet, i största möjliga utsträckning bleve placerade i Sverige. Man tänkte sig alltså på båda sidor möjligheten av ett ganska vittomfattande avtal, och när förhandlingarna hösten 1921 upptogs i Stockholm, rörde de sig till en början om alla de nu nämnda frågorna.

Emellertid visade det sig snart nog under förhandlingarnas lopp, att man i de viktigaste punkterna icke kunde komma till samförstånd. I ersättningsfrågan ville man å rysk sida icke uttryckligen påtaga sig någon betalningskyldighet, och redan till följd härav ansåg man å svensk sida i dåvarande läge ett erkännande de jure icke böra komma ifråga. Beträffande kreditfrågan framlades olika förslag, men förhandlingarna strandade jämväl på denna punkt. Det återstod då att försöka få till stånd ett allmänt handelsavtal av ungefär samma typ som de avtal, Ryssland träffat med en del andra länder. Efter förhandlingar enligt denna linje undertecknades i mars 1922 ett sådant avtal, vars ikraftträdande dock gjordes beroende av att det bleve godkänt av svenska riksdagen.

Avtalsförslaget var i stort sett byggt efter samma grunder som det engelsk-ryska avtalet, dock med vissa betydande olikheter. De viktigaste av dessa sammanhänge med att handeln mellan länderna icke begränsades på sådant sätt, att endast en fåtalig delegation från vardera landet erhöle inresetillstånd till den andra partens område. Enligt förslaget skulle medborgare från vardera parten utan angiven begränsning till antalet, men under iakttagande av gällande regler för inresetillstånd, få inkomma till det andra landet för att där driva handel och annan näringsverksamhet. För handeln mellan de två länderna skulle icke uppställas ogynnsammare villkor än för handeln med andra länder. Bägge parterna garanterade medborgare från det andra landet samma säkerhet till person och egendom som andra utlänningar samt

frihet från nationalisering och rekvisition annorledes än mot skäligen ersättning, ävensom befrielse från alla slag av tvångstjänst. En officiell representant med erforderlig personal från vardera landet skulle mottagas i det andra landet och där åtnjuta i avtalet bestämda rättigheter, varigenom hans ställning komme att närma sig den, vilken representanter för de jure erkända länder intogo. Den ryska officiella representanten skulle i Sverige betraktas som den enda representanten för ryska riket med alla härav följande konsekvenser. I avseende å ersättningsfrågan innehöll förslaget en bestämmelse, enligt vilken båda parterna förklarade, att alla anspråk från endera partens eller dess medborgares sida mot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om förpliktelser, som åvilade nuvarande eller föregående regeringar i respektive land, skulle rättvist regleras i ett kommande definitivt fördrag eller genom internationell uppgörelse eller på annat sätt, varom man ömsesidigt kunde överenskomma.

Detta förslag till preliminär handelsöverenskommelse med Ryssland framlades av Kungl. Maj:t i proposition (nr 96) till 1922 års riksdag för godkännande. Propositionen blev emellertid icke av riksdagen bifallen.

I motiveringen för avslaget anfördes, att riksdagen funnit åtskilliga bestämmelser i avtalet mindre tillfredsställande. En huvudanmärkning var, att avtalet icke syntes vara ägnat att främja en skäligen uppgörelse av de anspråk på gottgörelse, vilka uppkommit som en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den nuvarande ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska medborgares egendom och förvärvsmöjligheter. Samtidigt med att riksdagen till följd härav och även av andra skäl fann det framlagda förslaget oantagligt, betonades emellertid från alla partier inom riksdagen, att en tillfredsställande uppgörelse med Ryssland vore önskvärd och att man följaktligen förväntade, att regeringen även i fortsättningen skulle göra vad på den ankomme för att få till stånd ett avtal, som vore till fördel för båda parterna.

Detta riksdagens beslut fattades i maj 1922. I korthet må erinras om det läge, vari den ryska frågan i sin helhet då befann sig.

Konferensen i Genua hade nyss hållits. Där hade för första gången officiella ombud för sovjetregeringen sammanträffat med ombud för de flesta andra europeiska regeringar. Konferensen hade emellertid ådagalagt den rådande motsättningen mellan rysk och västeuropeisk rättsuppfattning. Av flertalet regeringar hade framlagts förslag att upptaga skadestandsfrågan till behandling, men dessa förslag hade från rysk sida besvarats med ett tillkännagivande, att sovjetregeringen icke ansåge sig skyldig att fullgöra förpliktelser, som tidigare ryska regeringar ådragit sig. Någon gottgörelse för de förluster, som utlänningar lidit i Ryssland, ville sovjetregeringen icke lämna. Den vore emellertid beredd att låta de tidigare utländska innehavarna av egendom i Ryssland ånyo komma i besittning därav i form av koncessioner, på villkor som för varje fall skulle bestämmas genom överens-

kommelse mellan sovjetregeringen och koncessionstagaren. I övrigt skulle tidigare ryska regeringars förbindelser eventuellt i någon omfattning erkännas i utbyte mot medgivanden från andra länders sida, särskilt mot det att Ryssland erhöle kredit till på förhand fastställda belopp. Denna ryska ståndpunkt kunde icke godtagas av övriga makter, och konferensen upplöstes utan annat resultat än att man beslöt sammanträffa till en ny konferens i Haag några veckor senare.

Det var under tiden mellan dessa två konferenser, i Genua och i Haag, som riksdagens förberörda beslut fattades. Genuakonferensen hade ådagalagt sovjetregeringens ovillighet att tillmötesgå de skadeståndsanspråk från utlandet, vilkas godkännande i Västeuropa ansågs som en förutsättning för att tillfredsställande förbindelser med Ryssland skulle kunna komma till stånd. Om den västeuropeiska ståndpunkten under sådana förhållanden skulle kunna genomdrivas, var det tydligen nödvändigt, att alla intresserade länder uppträdde på en gemensam front. Det hade då, inför den stundande Haagkonferensen, lätt kunnat framstå som ett utslag av bristande solidaritet, om Sverige just vid denna tidpunkt tagit ett så betydande steg till närmande mot Ryssland, som ett godkännande av det framlagda avtalsförslaget, med dess vittgående koncessioner åt den ryska ståndpunkten, skulle hava inneburit. Utan tvivel inverkade denna omständighet på den ställning, som riksdagen intog till avtalsförslaget.

Emellertid infriades ej heller de förhoppningar, som hysts på ett gott resultat av Haagkonferensen. Sovjetregeringen intog vid nämnda konferens samma ståndpunkt som i Genua, och de övriga länderna ansågo sig likalitet nu som då kunna godtaga denna ståndpunkt. Konferensen slutade sålunda utan att någon uppgörelse kommit till stånd, och man hade därefter att utgå från att ordnandet av de olika ländernas mellanhavanden med Ryssland måste ske genom överenskommelser mellan sistnämnda land och varje annat land för sig.

Såsom förut antytts, förelågo redan vid denna tidpunkt flera avtal mellan Ryssland och andra länder. De nya stater, som framgått ur det tidigare ryska riket, ävensom Turkiet, hade i fredstraktaterna erkänt sovjetregeringen de jure. Men bortsett från dessa stater hade endast ett europeiskt land lämnat dylikt erkännande, nämligen Tyskland, som under Genuakonferensen slutit det bekanta Rapallo-fördraget med Sovjetryssland. Provisoriska handelsavtal, innebärande ett erkännande de facto av sovjetregeringen, förelågo däremot med flera länder, bland vilka de viktigaste voro England, Italien, Norge, Tjeckoslovakiet och Österrike. Slutligen gällde fortfarande det s. k. Krassin-avtalet med Sverige.

I enlighet med de förväntningar, varat riksdagen, på sätt förut nämnts, givit uttryck, upptog den svenska regeringen så gott som omedelbart efter Haagkonferensens slut arbetet på att finna en utgångspunkt för nya avtalsförhandlingar.

Bland annat igångsattes sålunda inom handelsdepartementet en bearbet-

ning av det material, som genom den s. k. ryska utredningskommissionen sammanbragts rörande svenska medborgares och företags ersättningsanspråk på Ryssland. Denna bearbetning var synnerligen omlättande och avslutades först under eftersommaren 1923.

På hösten år 1922 föreslogs från rysk sida avslutandet av ett provisoriskt arrangemang mellan de båda länderna för underlättande av handelsförbindelserna i avvaktan på en mera definitiv överenskommelse. Till svar härpå avlät dåvarande ministern för utrikes ärendena i december 1922 en note, vari svenska regeringen bland annat begärde att få till Ryssland sända några sina ombud för att genom dessa bilda sig en mening om förhållandena i Ryssland och om möjligheterna att uppnå ett avgörande av olika svävande frågor. I noten meddelades vidare, att, därest det ifrågasatta besöket i Ryssland bleve tillfredsställande i avseende på utsikterna till en rättvis överenskommelse i ersättningsfrågan och andra i samband därmed stående frågor, svenska regeringen vore villig att öppna officiella förhandlingar i Stockholm med representanter, utsedda av den ryska sovjetregeringen, beträffande ersättningsfrågan och andra förut diskuterade oavgjorda spörsmål.

Genom beslut den 2 februari 1923 uppdrog Kungl. Maj:t härefter åt f. statsrådet, advokaten Eliel Löfgren och generalkonsuln J. Sachs att företaga en resa till Ryssland för nyssnämnda ändamål. De sålunda utsedda rapportörerna vistades i Ryssland under större delen av februari månad och avlämnade vid sin återkomst till chefen för handelsdepartementet en omfattande reseberättelse, vari de bland annat föreslogo, att man skulle söka få till stånd en överenskommelse om ömsesidigt upprättande av officiella representationer i de båda länderna.

Den 10 mars 1923 överlämnade ministern för utrikes ärendena till chefen för ryska handelsdelegationen i Stockholm herr Kergentzeff ett memorandum, i vilket svenska regeringen — under fasthållande av de svenska ersättningsanspråken å Ryssland — förklarade sig villig att träffa ett avtal efter följande linjer.

1) Vardera regeringen skulle från den andra mottaga en officiell representant, åtföljd av ett bestämt antal sekreterare och andra medhjälpare. Sovjetregeringens representant skulle i Sverige betraktas som den enda representanten för Ryssland, vilket emellertid icke skulle medföra någon rätt för ryska regeringen att göra anspråk på annan rysk egendom i Sverige än den, som tillhörde den dåvarande handelsdelegationen i Stockholm.

2) De officiella representanterna skulle hava rätt att utställa och visera pass och legalisera handlingar. De skulle tillvarataga sina regeringars och medborgares intressen samt äga rätt att stå i fri förbindelse per post, telegraf och trådlös telegraf med sin regering och dess organ ävensom att mottaga och avsända officiella kurirer, som kunde medföra förseglat bagage intill en vikt av 10 kilogram per vecka.

3) De officiella representanterna och deras personal skulle för sin egen-

dom åtnjuta den immunitet, som enligt folkrätten tillkomme diplomatiska representanter och deras personal.

4) Å båda sidor skulle man förbinda sig att icke utanför sina egna gränser understödja eller uppmuntra till propaganda, riktad mot den andra partens institutioner.

Det ryska svaret på detta memorandum kom att bliva något fördröjt, beroende på det ombyte av representant i Stockholm för sovjetregeringen, som vid denna tid ägde rum. Herr Kergentzeff avreste nämligen till Moskva i mars, medförande det svenska förslaget, och först under därpå följande juni månad anlände hans efterträdare, herr Ossinsky, till Stockholm.

Den 6 juli tillställde herr Ossinsky dåvarande ministern för utrikes ärendena en skrivelse, innehållande svar på det svenska memorandum. I detta svar meddelades, att sovjetregeringen helst skulle önska ett fullständigt återupptagande av normala förbindelser mellan de två länderna, vilket i sin fulla omfattning endast kunde uppnås genom att svenska regeringen erkände den ryska de jure. I andra hand kunde man tänka sig förbindelserna ordnade på grundval av en handelsöverenskommelse av ungefär samma typ som det av 1922 års riksdag icke godkända avtalsförslaget. Sovjetregeringen ville emellertid icke heller motsätta sig den nu föreslagna, enligt dess uppfattning, mindre tillfredsställande formen av en noteväxling, som endast innebure reglering av frågan om representationerna. I sådant fall önskade man dock vidtaga vissa icke närmare preciserade ändringar i det från svensk sida framlagda förslaget.

Redan tidigare hade svenska regeringen genom igångsättandet av nya utredningar fortsatt de påbörjade undersökningarna angående förutsättningarna för ett praktiskt tillfredsställande avtal med Ryssland. Konferenser hade hållits med i saken intresserade affärsmän. Dessa konferenser hade i stort sett ådagalagt, att man på ett mycket växlande sätt bedömde utsikterna till fruktbarande svensk affärsverksamhet i form av handel med Ryssland eller ekonomisk verksamhet därstädes. Den »nya ekonomiska politiken», som införts i Ryssland under år 1921, hade enligt fleras mening icke i detta avseende medfört någon väsentlig ändring. Emellertid ansågs i allmänhet, att de i samband med denna politik antagna nya civil- och strafflagarna lade en något säkrare grund än den förut befintliga för en traktatsenlig uppgörelse angående rättsliga och andra villkor för utlänningars vistelse och verksamhet i Ryssland.

För att emellertid vinna ytterligare klarhet rörande den uppfattning, som i förevarande avseende hystes av vederbörande representanter för det svenska näringslivet, och då det av sovjetregeringen lämnade svaret på svenska regeringens förberörda memorandum syntes öppna möjligheter till ett snart återupptagande av verkliga avtalsförhandlingar, anmodades kommerskollegium att verkställa närmare utredning i ämnet samt däri för egen del avgiva utlåtande. Kollegium inkom den 2 oktober 1923

med det infortrade utlåtandet och redogjorde därvid för de synpunkter, som framförts vid inom kollegium hållna konferenser med representanter för svensk handel, industri och sjöfart. För egen del uttalade kollegium, att mycket vägande skäl syntes tala för slutandet av ett officiellt avtal med sovjetregeringen. Till formen skulle ett sådant avtal kunna aningen ansluta sig till samma typ av handelsavtal som 1922 års förslag eller endast avse upprättandet av ömsesidiga officiella representationer eller ock slutligen innebära ett fullständigt erkännande de jure. För sin del ansåg kollegium ett handelsavtal av förstnämnda slag vara det närmast till hands liggande och verksammaste medlet för ernående av sådana mera normala relationer, som ur det svenska näringslivets synpunkter framstode såsom önskvärda.

Till utlåtandet var fogat ett förslag till handelsavtal, avsett att läggas till grund vid kommande förhandlingar och byggt på 1922 års avtalsförslag, men med åtskilliga ändringar, överensstämmande med de önskemål, som framstälts av riksdagen.

De verkställda undersökningarna ävensom de från rysk sida gjorda uttalandena häntydde sålunda på att tiden vore inne för nya avtalsförhandlingar. I anledning härav och jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 16 november 1923 uppdrog jag samma dag åt f. statsrådet Löfgren att, jämte statssekreteraren i handelsdepartementet E. Hennings och chefen för utrikesdepartementets politiska och handelspolitiska avdelning, envoyén friherre C. Hamilton, med representanter för ryska sovjetregeringen föra förhandlingar angående ett preliminärt handelsavtal, varjämte chefen för svenska handelsdelegationen i Moskva, legationsrådet C. G. von Heidenstam, erhöll uppdrag att biträda vid förhandlingarna.

Å rysk sida var herr Ossinsky utsedd att föra förhandlingarna, varjämte det meddelades, att han därvid komme att biträdas av sekreteraren vid ryska handelsdelegationen i Stockholm A. Simanovsky.

Det första sammanträdet mellan de svenska och ryska delegerade ägde rum den 20 november, varvid från svensk sida överlämnades ett samma dag daterat förslag till avtal, utarbetat på grundval av den utredning, som verkstälts av kommerskollegium. Till sin allmänna uppställning anknöt sig detta förslag sålunda till det vid 1922 års riksdag framlagda avtalsförslaget, med iakttagande såvitt möjligt av de anmärkningar, som under riksdagsbehandlingen däremot framstälts, ävensom i övrigt med de modifieringar, vartill den verkställda utredningen och förhållandenas utveckling i allmänhet givit anledning.

Med utgångspunkt från detta förslag fördes förhandlingarna någon tid framåt, därvid från båda sidor förutsattes, att desamma skulle avse allenast ett handelsavtal, innebärande sovjetregeringens erkännande de facto. Redan i början yppade sig emellertid meningsskiljaktigheter i några av de mest betydelsefulla punkterna. Strax efter årsskiftet kommo för-

handlingarna dock att föras in i en ny riktning. Anledningen härtill låg väsentligen däri, att vissa främmande länder vid denna tidpunkt intogo en förändrad hållning gentemot sovjetregeringen, och då innebörden i en del av de viktigaste avtalsbestämmelser, om vilka man icke kunnat uppnå enighet, var beroende av Rysslands förhållande till andra länder än Sverige, kom denna förändring att på ett avgörande sätt påverka förhandlingarna. Det närmare sammanhanget härmed var följande.

Det svenska avtalsförslaget grundade sig på en vidsträckt tillämpning av principen om behandling sasom mest gynnad nation. Det innehöll sålunda mestgynnadsklausuler i avseende å handel och sjöfart samt i fråga om enskilda medborgares rättigheter i vardera landet. Generella undantag härifrån stadgades endast för de särskilda förmåner, som av Sverige kunde tillerkännas Norge och Danmark och av sovjetregeringen de nya stater, som förut ingått i det ryska kejsardömet. Å rysk sida uppställdes däremot det ovillkorliga kravet, att från den mestgynnadnationsrätt, som medgäves Sverige, skulle undantagas alla lättnader, som av Ryssland tillerkändes länder, vilka erkänt eller kunde komma att erkänna sovjetregeringen de jure. Vid förhandlingarnas början var det av europeiska länder utanför det förra ryska kejsardömet gränser endast Tyskland och Turkiet, som hade givit sovjetregeringen sådant erkännande. Möjligheten att andra länder skulle kunna följa deras exempel förelåg emellertid givetvis redan då och måste å svensk sida vålla starka betänkligheter mot det ryska förslagets accepterande. Men den praktiska betydelsen av det ryska förbehållskravet växte med ett slag avsevärt, då England, sedan regeringsskifte därstädes på nyåret 1924 ägt rum, förklarade sig berett att erkänna sovjetregeringen de jure. Detta fick till följd, att åtskilliga andra länder visade sig benägna att taga samma steg, och det såg sålunda ut, som om Sverige, därest det ryska förbehållet godkändes, skulle löpa risken att inom kort komma i ett sämre läge i förhållande till Ryssland än ett stort antal andra länder, även om ett handelsavtal komme till stånd. I början av februari erhöll sovjetregeringen det bebådade erkännandet av England ävensom av Italien, och från flera mindre länder ingingo underrättelser, som visade, att de inom kort komme att följa dessa stormakters exempel. Härmed blev i själva verket den hittillsvarande förhandlingsgrunden ohållbar. Å ena sidan måste nämligen det ifrågasatta avtalet hädanefter för Sverige förlora större delen av sitt praktiska värde, om däri intoges den från rysk sida fordrade bestämmelse, enligt vilken Sverige skulle jämföras endast med länder, som icke erkänt eller komme att erkänna sovjetregeringen de jure. Å andra sidan måste det givetvis förväntas, att sovjetregeringen med ännu större bestämdhet skulle fasthålla vid denna sin ståndpunkt, sedan det numera visat sig möjligt att av åtskilliga länder erhålla ett dylikt erkännande.

Vid sådant förhållande fann man å svensk sida lämpligt, för vinnande

av det med handelsavtalet avsedda syftet, att taga under övertvägande att erkänna sovjetregeringen de jure och omlägga handelsavtalsförhandlingarna med hänsyn härtill. Därvid hade man tydligen att taga i betraktande, att frågan om sovjetregeringens erkännande numera kommit i ett förändrat läge. Det var anmärkningsvärt, att varken England eller Italien fasthållit vid den tidigare intagna ståndpunkten att för ett erkännande de jure fordra uppgörelse angående fordringsanspråken. Härav måste man draga den slutsatsen, att Sverige icke längre, såsom man tidigare ansett sig kunna befara, genom att erkänna sovjetregeringen de jure skulle försätta sig i ett ogynnsammare läge än andra länder vid en kommande uppgörelse i ersättningsfrågan, och sålunda hade det viktigaste praktiska skälet mot ett dylikt erkännande bortfallit. Situationen hade i själva verket förändrats därhän, att man numera icke kunde påräkna annat vederlag för erkännandet, än att anspråken på mestgynnadrätt, även i fråga om fordringsanspråken, bleve tillgodosedda, och övertvägande praktiska skäl talade alltså för att man omedelbart inslog på nyss angivna väg. Även de principiella betänkligheter, som kunde hyssas häremot, hade uppenbarligen försvagats, sedan numera, framför allt genom den på senaste tiden inom sovjetunionen införda civila lagstiftningen, de rättsliga förhållandena därstädes erhållit en ur västerländsk synpunkt mera tillfredsställande gestaltning.

I enlighet med dessa synpunkter meddelades från svensk sida i mitten av februari, att svenska regeringen vore beredd att förhandla om ett handelsavtal, baserat på ett erkännande de jure. Man utginge därvid från att de viktigaste punkterna i avtalet skulle avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med det ursprungliga svenska förslaget. Sålunda skulle det allmänna undantaget från mestgynnadnationsrätten för Sveriges del endast avse förmåner, som av Ryssland tillerkändes stater, vilka ingått i det forna ryska kejsardömet, och ömsesidig garanti lämnas mot rekvisition och konfiskation av egendom, tillhörande den andra partens medborgare. Tillika skulle i samband med avtalet en ömsesidig förklaring avgivas, enligt vilken alla fordringsanspråk vidhölls och mestgynnadrätt tillerkändes den andra parten i avseende på dess egna och dess medborgares fordringar. Däremot kunde tydligen i ett sådant avtal åtskilliga bestämmelser — nödvändiga så länge intet de-jureerkännande föreläge — utgå såsom obehövlige, sedan normala förbindelser upptagits. Hit hörde framför allt de stadganden, som hade avseende å representationernas ställning och rättigheter, i det att dessa frågor givetvis utan särskild överenskommelse skulle regleras i enlighet med sedvanlig internationell kutym. Föredroge sovjetregeringen att fullfölja förhandlingarna efter de dittills följda linjerna, vore man emellertid också beredd därtill. I så fall kunde det ryska förslaget till förbehåll för länder, som erkänt Ryssland de jure, likväl accepteras blott med det tillägg, att detta förbehåll endast skulle gälla, så länge Sverige icke erkänt sovjetregeringen de jure. I

fråga om bestämmelserna angående rekvisition samt förklaringen rörande fordringsanspråken vidhölle man sin förut intagna ståndpunkt.

På detta svenska förslag avgavs från rysk sida skriftligt svar i ett den 29 februari dagtecknat memorandum. Häri meddelades till en början, att sovjetregeringen numera föredroge, att förhandlingarna fördes under förutsättning av de-jureerkännande. Om ett sådant erkännande gäves, vore man beredd att i fråga om de viktigaste punkterna i avtalet tillmötesgå de svenska önskemålen i följande utsträckning.

I ersättningsfrågan vore man villig att avgiva en förklaring, innebärande, att vardera parten vidhölle alla fordringsanspråk för egen del och för sina medborgares vidkommande, samt att dessa fordringar skulle — under i övrigt likartade förhållanden — åtnjuta lika gynnsam behandling som motsvarande fordringar från vilket som helst annat lands sida.

Vad anginge uppgörelsen i övrigt skulle rekvisition och konfiskation icke få förekomma annat än mot full ersättning och icke i annan ordning än som föreskrevs av respektive lands lagar. Dessa lagar skulle för Sovjetunionens del vara artiklarna 69 och 70 i civillagen samt de bihang härtill, som för närvarande vore i kraft. Slutligen skulle den allmänna förbehållsklausulen allenast innefatta länder, som erkänt Ryssland de jure före den 15 februari 1924, och endast avse speciella förmåner i fråga om avgifter å handeln mellan Ryssland och dessa länder samt å sjöfarten ävensom dylika förmåner i samband med näringsverksamhet, bedriven inom Ryssland.

Härmed hade det svenska förslaget till förklaring angående fordringsanspråken accepterats i avseende på innehållet, även om ordalydelsen något förändrats. Men också i de två övriga ovanberörda frågorna måste det ryska anbudet betraktas som ett avsevärt närmande till den svenska ståndpunkten, och detta praktiskt sett i högre grad än vad den formella avfattningen av det ryska förslaget till avtalsbestämmelser kunde synas giva vid handen.

I fråga om rekvisitions- och konfiskationsrätten hade man å svensk sida påyrkat, att egendom, som infördes till eller förvärvades i ettdera landet, skulle vara helt undantagen härifrån. Syftet härmed var att undvika de betvådande svårigheter för upptagandet av mera stadigvarande kommersiella förbindelser med Ryssland, som låge i risken för den enskilda affärsmannen att bliva berövad sin egendom endast på grund av ett mera oberäkneligt beslut av någon rysk myndighet. Detta osäkerhetstillstånd skulle emellertid till en viss grad upphöra, redan om bestämda regler för rekvisitions- och konfiskationsrättens tillämpning bleve fastställda och kända, och ur denna synpunkt måste det ryska förslaget anses i viss mån uppfylla de svenska önskemålen. Härtill kom, att de angivna artiklarna jämte bihang, vilka i sin nuvarande lydelse skulle vara normerande även för framtiden, på sådant sätt begränsade rekvisitions- och konfiskationsrätten, att den i

regel icke skulle kunna tillämpas på svensk egendom, som infördes till eller förvärvades i Ryssland för kommersiella ändamål.

Bibehållandet i viss omfattning av förbehållsklausulen till förmån för länder, som redan erkänt sovjetregeringen de jure, var den minst tillfredsställande punkten i det ryska svaret. De europeiska länder utanför det gamla tsarrikets gränser, varom här var fråga, voro Tyskland, England, Italien och Turkiet. Emellertid hava, såvitt kunnat utrönas, åtminstone hittills intet av de nämnda länderna beviljats några sådana speciella förmåner, som avses i förbehållsklausulen och som kunna anses ur svensk synpunkt vara av nämnvärd betydelse. Trots den nu omhandlade klausulen skulle Sverige alltså i varje fall tillsvidare komma i åtnjutande av fullständig mestgynnadnationsrätt. Detta skulle bland annat innebära en mycket betydande lättnad i fråga om sjöfartsavgifterna, som nu av svenska fartyg erläggas till belopp, uppgående till omkring fem gånger de belopp, vilka fartyg, tillhörande mest gynnad nation, hava att betala. Det kunde även påräknas, att vissa större stater, som ännu icke erkänt sovjetregeringen, skulle i samband med ett eventuellt framtida erkännande lyckas bereda sig undantagslös likställighet med mest gynnad nation, vilken förmån i sådant fall skulle tillkomma även Sverige.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden fann man å svensk sida det ryska svaret i stort sett godtagbart. Förhandlingarna fortsattes på grundval av detsamma, och enighet har nu uppnåtts om ett handelsavtal, avsett att undertecknas i samband med att svenska regeringen erkänner sovjetregeringen de jure och förberörda deklaration om fordringsanspråken utväxlas.

Jag har i det föregående berört några av de viktigaste punkterna i avtalsförslaget. I avseende å innehållet i övrigt får jag i korthet framhålla följande.

I första artikeln bestämmes, att handeln mellan de båda länderna skall äga rum i enlighet med lagstiftningen i respektive land och att den icke skall vara underkastad andra restriktioner eller högre avgifter än handeln med vilket som helst annat land.

Enligt andra artikeln skola medborgare från vardera landet äga tillträde till det andra landet för att driva handel eller annan näringsverksamhet, liksom även för andra berättigade syften, dock under iakttagande av gällande regler i avseende å utlänningars inresetillstånd. Medborgare från det ena landet, vilka sålunda erhållit tillträde till den andra partens område, skola där, under iakttagande av landets lagstiftning, äga rätt att bedriva all slags affärsverksamhet. De skola åtnjuta obegränsad mestgynnadnationsrätt i fråga om skydd till person och egendom samt i fråga om skatter och andra avgifter, varjämte de skola vara fritagna från all tvångstjänst. Vidare skola de komma i åtnjutande

av alla förmåner och privilegier i övrigt, som må tillerkännas medborgare från andra länder. Vad nu sagts om enskilda medborgare skall gälla jämväl i fråga om juridiska personer.

I tredje artikeln bestämmes, att tvister, som uppstå till följd av kontrakt mellan de båda parterna eller deras medborgare, skola underställas behörig domstol i ettdera landet i enlighet med internationell rätt, såvida icke kontraktet giver anvisning på annan domstol eller särskild överenskommelse träffas.

I fråga om sjöfart tillerkänna de båda parterna varandra obegränsad mestgynnadnationsrätt. Härifrån undantages dock kustfart. Fri transitering av varor i enlighet med gällande bestämmelser medgives ömsesidigt, dock utan rätt för någondera parten att göra anspråk på särskilda transiteringsförmåner, som tillerkänts något tredje land.

Den ryska förbehållsklausulen har jag förut omnämnt. Sagda klausul har emellertid i avtalet givits reciprok giltighet, så att icke heller Ryssland kan göra anspråk på de särskilda förmåner av ovan berörda slag, som av Sverige må tillerkännas ifrågavarande länder. Vidare har intagits den skandinaviska förbehållsklausulen i sedvanlig avfattning, varjämte från rysk sida införts en — för Sveriges vidkommande praktiskt betydelselös — förbehållsklausul till förmån för de länder i Asien, som gränsa till sovjetunionens område.

Avtalet är avsett att gälla tillsvidare, med sex månaders uppsägningstid. I händelse att avtalet skulle upphöra, äga medborgare från vardera landet rätt att kvarstanna i det andra landet för avvecklande av affärer samt för eventuell utförsel av varor under en tid av ytterligare sex månader.

Avtalet skall ratificeras, å svensk sida under förbehåll av riksdagens godkännande, samt å rysk sida av sovjetunionens centrala exekutiva kommitté. Ratifikationshandlingarna skola utväxlas i Stockholm inom åtta veckor efter dagen för undertecknandet, varefter avtalet omedelbart träder i kraft.

Ur avtalet har utbrutits den förut omnämnda deklARATIONEN angående ömsesidiga rättsanspråk. Anledningen härtill är den, att man ansett önskvärt, dels att deklARATIONEN skall bliva gällande samtidigt som de-jure erkännande gives, dels att i detta avseende Sveriges likställighet med mest gynnad nation icke skall, såsom de på handelsavtalet beroende förmånerna, vara underkastad uppsägning. Då emellertid avtalet, såsom av det föregående framgår, icke träder i kraft förrän det ratificerats, har man överenskommit, att deklARATIONEN skall undertecknas för sig samt i och med undertecknandet äga definitiv giltighet.

Vid avtalets undertecknande är avsett, att sovjetregeringen i särskild note skall förbinda sig att på begäran omedelbart till svenska regeringen återställa legationsbyggnaden i Petrograd (Leningrad) med alla däri för närvarande befintliga inventarier och andra föremål samt att i vanlig diplomatisk ordning till behandling upptaga vissa andra spörsmål, som under

förhandlingarna bragts på tal, nämligen frågan om återställandet av den byggnad i Moskva, där svenska generalkonsulatet varit inrymt, samt om de svenska fordringarna i anledning av Röda korsets verksamhet under kriget ävensom de ömsesidiga fordringar, som föreligga till följd av tidigare post- och telegrafförbindelser.

Den uppgörelse, varom enighet sålunda vunnits vid förhandlingarna, torde i stort sett vara den för Sverige fördelaktigaste, som under förhandenvarande omständigheter stått att erhålla. Med hänsyn härtill och då jag anser önskvärt, att en överenskommelse med sovjetunionen kommer till stånd, är jag för egen del av den uppfattningen, att ifrågavarande uppgörelse, innefattande handelsavtal, deklaration angående fordringsanspråken samt de-jureerkännande av sovjetregeringen, bör av Kungl. Maj:t godtagas.

När jag hyser denna uppfattning, oaktat någon definitiv uppgörelse angående fordringsanspråken icke vunnits, är detta i främsta rummet beroende på den utveckling, som den ryska frågan i dess helhet på senaste tiden undergått. Särskilt i och med att sovjetregeringen utan någon dylik uppgörelse erkänts de jure av flera europeiska länder, och däribland flertalet av stormakterna, har grundvalen för vårt lands förhållande till sovjetunionen förändrats. Sverige lär gentemot sovjetregeringen höra intaga en hållning, som å ena sidan klart ådagalägger Sveriges uppriktiga önskan att träda i vänskapliga och ordnade förbindelser med Ryssland, men å andra sidan icke innebär ett uppgivande av de fordringsanspråk och de krav på garantier i vissa hänseenden för svenska undersåtar och svensk egendom i Ryssland, som för svensk rättsuppfattning framstå såsom otvivelaktigt berättigade. För min del anser jag att den väg, varpå man vid förhandlingarna slagit in, under rådande betingelser och med fasthållande av ovanberörda synpunkter på vårt lands ställning till Ryssland, varit den enda framkomliga. Den föreslagna deklarationen angående fordringsanspråken samt det nu föreliggande förslaget till handelsavtal, enligt vilket Sverige i huvudsak tillerkännes ställningen såsom mest gynnad nation och rätten till rekvisition och konfiskation begränsas till vissa i lag angivna undantagsfall, finner jag motivera de från svensk sida ifrågasatta medgivandena.

Efter erinran att det torde ankomma på ministern för utrikes ärendena att hos Kungl. Maj:t göra erforderlig framställning dels i fråga om godkännande av ovan omförmälda deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk samt om erkännande de jure av den ryska sovjetregeringen, dels ock angående undertecknande av de handlingar, som mellan parterna skulle utväxlas, uppläser föredragande departementschefen det förslag till handelsavtal mellan Sverigé och de Socialistiska Sovietrepublikernas Union, för vars innehåll han ovan redogjort, och hemställer att Kungl. Maj:t måtte för sin del godkänna detsamma.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 199.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstältn behagar Hans Kungl. Höghet Krouprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:
J. H. Göransson.

*Utdrag av protokoll över utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 15 mars 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON
WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT
STRIDBERG, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Under hänvisning till vad chefen för handelsdepartementet tidigare denna dag anfört vid föredragning av frågan om avslutande av ett handelsavtal mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union, hemställer ministern för utrikes ärendena, det Kungl. Maj:t täcktes *dels* godkänna ett förslag till deklaration mellan Sverige och Unionen angående ömsesidiga rättsanspråk, avsedd att vara bindande för parterna utan ratifikation, och vars text finnes såsom bilaga fogad till detta protokoll, *dels ock* bemyndiga f. statsrådet, advokaten Eliel Löfgren, att för Sveriges del underteckna ej mindre berörda deklaration, än även det handelsavtal med Unionen, vars godkännande Kungl. Maj:t nyss täckts besluta; ävensom förordna, att vederbörliga fullmakter härtill skulle för advokaten Löfgren i vanlig ordning utfärdas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:

Herbert Bosson Ribbing.

Bilaga.*(Autentisk text.)***Declaration respecting mutual claims.**

The Royal Swedish Government and the Government of the Union of Socialist Soviet Republics declare that either party maintains all its own claims and those of its nationals and corporations against the other party in respect of property or rights or in respect of obligations of the existing or former governments of either party. Neither the Royal Swedish Government nor the Government of the Union of Socialist Soviet Republics do renounce any of their claims for the payment of compensation or restitution of property; the said claims shall not be subjected — under all other equal conditions — to a less favorable treatment than the corresponding claims of any third country or its nationals.

Signed without reserve for ratification. Stockholm March , 1924.

*(Översättning.)***Deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk.**

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union förklara, att vardera parten vidhåller alla sina egna och sina medborgares (fysiska och juridiska personer) rättsanspråk gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om vardera partens nuvarande eller föregående regeringars förpliktelser. Varken Kungl. Svenska Regeringen eller Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avstår från något sitt anspråk på erhållande av ersättning eller restitution av egendom. Sagda anspråk skola icke — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare.

Undertecknad utan förbehåll för ratifikation. Stockholm den mars 1924.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Wohlin, anför efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena:

Den 15 innevarande mars har Kungl. Maj:t på min föredragning beslutat för sin del godkänna ett förslag till handelsavtal mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union, därom enighet uppnåtts vid i ämnet förda förhandlingar.

Samma dag har Kungl. Maj:t på föredragning av ministern för utrikes ärendena

dels godkänt ett förslag till deklaration mellan Sverige och Unionen angående ömsesidiga rättsanspråk, därom enighet likaledes vunnits vid förhandlingarna,

dels ock bemyndigat f. statsrådet Eliel Löfgren att för Sveriges del underteckna förberörda avtal och deklaration.

Såväl avtalet som deklarationen hava sedermera behörigen undertecknats.

Tillika har från rysk sida till ministern för utrikes ärendena överlämnats en note, innehållande utfästelse av unionens regering att omedelbart återställa svenska legationsbyggnaden i Petrograd (Leningrad) med alla däri för närvarande befintliga inventarier och andra föremål samt jämväl i övrigt av det innehåll, som i statsrådsprotokollet övcr handelsärenden för den 15 innevarande mars angives.

Härefter har ministern för utrikes ärendena, jämlikt honom av Kungl. Maj:t förberörda den 15 mars givet bemyndigande, bragt till ryska vederbörandes kännedom, att Kungl. Maj:t erkände regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union, ävensom meddelat, att svenska regeringen vore av den åsikt, att diplomatiska och konsulära förbindelser mellan de båda länderna omedelbart borde upprättas.

I anledning av vad sålunda förekommit hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte — med överlämnande av ovannämnda handelsavtal, som bildar ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kan äga rum — i proposition äska riksdagens godkännande av avtalet ifråga.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 199.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.
